

783. Erdenebaatar D., Turbat TS., Hudyakov Yu.S. "Hunnское оружие дистанционного боя из могилника Egin-gol в Севернoй Монголии" // *Vestnik NGU. Seriya: istoriya, filologiya*. T. 2. Vip. 3. *Arheologiya i etnografiya*. Novosibirsk, 2003. S. 43-63
784. Hudyakov Yu.S., Borisenko A.YU. "Ukraşeniya iz serebra v traditsionnoy kulture narodov Yujnoy Sibiri" // *Vestnik NGU. Seriya: istoriya, filologiya*. T. 2. Vip. 3. *Arheologiya i etnografiya*. Novosibirsk, 2003. S. 99-105
785. Molodin V.İ., Hudyakov Yu.S. *International association for the study of the cultures of Central Asia. Information bulletin. Issue 21*. Moskow, 1998. 207 P. // *Vestnik NGU. Seriya: istoriya, filologiya*. T. 2. Vip. 3. *Arheologiya i etnografiya*. Novosibirsk, 2003. S. 123-124.
786. Hudyakov Yu.S., Borisenko A.YU., Yuy Su-Hua "Rol i znaçenie gosudarstvennosti i kulture syanbi v voenno-politiçeskoj i etnokulturnoj istorii kočevnikov Tsentralnoy Azii" // *Gorniy Altay: istoriya, sovremennost, perspektivi*. Gorno-Altaysk, 2003. S. 69-75.
787. Hudyakov Yu.S. "Kirgizskie voini v voyskah Mongolskoj imperii" // *Çingishan v sudbah narodov Evrazii. Materiali mejdunarodnoy nauçnoy konferentsii*. Ulan-Ude, 2003. S. 42-48.
788. Hudyakov Yu.S. "O simbolike strel drevnih i srednevekovih kočevnikov Tsentralnoy Azii" // *Etnografiçeskoe obozrenie*. 2004. № 1. S. 102-113.
789. Hudyakov Yu.S. "Dinamika sootnoşeniya kirgizov i kiştımov na Enisee v epohu srednevekovya" // *Sotsialno-demografiçeskie protsessi na territorii Sibiri*. Kemerovo, 2003. S. 113-116.
790. Hudyakov Yu.S. "Vozmojnosti ispolzovaniya pamyatnikov istoriko-kulturnogo i prirodno-naslediya v Yujnoy Sibiri i Tsentralnoy Azii v rekreatsionnoy deyatelnoşti" // *Sibir v XXI veke: alternativ i prognozi razvitiya*. Ç. 2. Krasnoyarsk, 2003. S. 203-210.
791. Hudyakov Yu.S. "Osnovnie problemi izuçeniya drevnetYurkskogo kulturnogo fenomena v Tsentralnoy Azii" // *Uçuñçu min juldaktın bosogosunda türk tsivilizatsiyası*. Bişkek, 2003. S. 35-43.
792. Borisenko A.YU., Hudyakov Yu.S. "Rekonstruktsiya jenskih golovnih uborov iz mogilnika Ust-Edigan v Gornom Altai" // *Arheologiya, etnografiya i antropologiya Evrazii*. 2004 № 1. S. 65-72.
793. Hudyakov Yu.S. "Pantsirnaya konnitsa drevnih tyurok i kirgizov Tsentralnoy Azii" // *Vestnik Kirgizskogo natsionalnogo universiteta imeni Jusupa Balasaguna*. 2004. Seriya 1, Vıpusk 4. "TYurko-sogdiyskiy sintez: protsessi kulturogeneza i politogeneza v zone Velikogo Şelkovogo puti." S. 199-201.
794. Yuliy Hudyakov, Kubatbek Tabaldiek, Oroz Soltobaev "Jelezny şlem kirgizskogo voına epohi pozdnego srednevekovya iz Ak-Kelya" // *Koomduk İlimder Jurnalı. Sosyal bilimler Dergisi*. Bişkek, 2004. Sasy: 9 S. 235-242.
795. Yu.S. Khudjakov "The Central Asian Ancient Bronze Helmets" // *Essays in Honour of An Zhimin*. Hong Kong, 2004. P. 205-209.
796. A.Yu. Borisenko, Yu.S. Khudjakov "Reconstruction of female headdresses from the Ust'-Edigan burial Ground in Gorny Altai." *Archaeology, Ethnology and Anthropology of Eurasia*. 2004. № 1. P. 65-72.

Çevirenler: Abdüssamet KILINÇ,
Altınay ÇOLPONBAYEVA, İrskül TURSUNOVA

ORTA ASYA TARİHÇİSİ PAVEL PETROVIÇ İVANOV*

A.Yu. YAKUBOVSKIY *Gen. İlmira Rağıbova*

Leningrad'ın en ağır ve soğuk kış günlerinden birinde, takvimler 3 Ocak 1942'yi gösterirken, henüz 50 yaşına bile gelmemiş, büyük bir ilmi kabiliyete sahip ve Sovyet tarihçiliğinin ve şarkiyatçılığının yetiştirdiği en mühim isimlerden birisi olan Pavel Petroviç İvanov hayata veda etti.

Pavel Petroviç İvanov 1893 yılı Ocak ayında İşim yakınlarındaki bir Sibirya köyünde doğmuştur. Sekiz yaşına kadar köyde yaşayan merhum tarihçinin dul hanımı O.K. İvanova'nın bizzat kendisinin belirttiğine göre: "Pavel Petroviç'in babası askerliğini Taşkent'te yapmış ve vatanına döndükten sonra 'o sıcak bölgeleri' özlemeye başlamıştır. Bir müddet sonra Pavel Petroviç'in anne ve babası dört çocuklarıyla birlikte o zaman yapılmakta olan Orenburg-Taşkent yolunda çalışıp para kazanmak için bu bölgeye taşınmışlar ve babası yol inşaatında işçi olarak çalışmaya başlamıştır. İvanov da 11-12 yaşlarında iken önce toprak daha sonrada tamir işlerinde çalışmış, dolayısıyla ilk eğitime çok geç başlamıştır. İvanov'un eğitiminin sürekli bölünmesi anne ve babası arasında devamlı olarak kavgalara neden oluyordu. Annesi oğlunu okula göndermek istiyor, babası ise para kazanması gerektiğini söylüyordu. Neticede zamanın şehir lisesini 18 yaşında bitiren Pavel Petroviç İvanov, annesi tarafından Taşkent Muallim Mektebi'ne gönderilmiştir."

Bahsi geçen mektep bir eğitim kurumuna pek benzemiyordu. O zamanki Türkistan şartlarında bu mektep eğitim programı dışında Özbek ve Tacik Doğu dilleri olan iki dili de öğreten ortaokul düzeyinde muallim mektebi idi. 1914 yılında Pavel Petroviç, Muallim Mektebi'ni bitirmiş ve 1914'ten 1916 yılına kadar yaklaşık üç yıl Çimkent'te Rus-Kirgiz okulunda öğretmenlik yapmıştır. I. Dünya Savaşı döneminde P. P. İvanov askere alınmış ve Taşkent askerî okulunda okumuştur. 1917 yılında cepheye gönderilen İvanov, Kaluga'da askerî kursta iken Şubat ihtilâli başlamış, bu olaydan bir müddet sonra burada ihtilâl heyeti toplanmıştır. Heyet genç ve ihtilâl fikrine sahip subaylardan müteşekkil idi. Pavel Petroviç bu heyette sekreter olarak görev yapmıştır.

1918 yılında ordudan terhis edilen İvanov, daha sonra Rus-Kirgiz okulunda öğretmen olarak eğitimcilik faaliyetine devam etmiştir. İvanov'un 1919 yılında ise Türkistan Şarkiyat Enstitüsünün öğrencisi olduğunu görüyoruz. 1924 yılında bu enstitünün İraniyat Bölümünü bitiren merhum, enstitünün kabiliyetli ve çalışkan öğrencilerden birisi idi. Şarkiyat bölümünde okumanın yanı sıra Garnizon okullarının idarî sorumluluğunu da taşıyan İvanov sonraları ise Taşkent'te Türk askerî karargâhının operasyon bölümü başkanı olarak görevlendirilmiştir.

İvanov, iç savaş bittikten sonra bütün askerî görevlerini terk etmiştir. Çünkü ilmi çalışmalar daha çok dikkatini çekiyordu. 20'li yıllarda Taşkent Sredazkomstaris faaliyetleri yayılmaya başladı. Bu kurum Orta Asya'nın kültür ve sanatının zengin yazıtlarının korunması ve tetkiki ile uğraşıyordu.

P. P. İvanov'un ilk çalışmasını Orta Asya arkeolojisi üzerine yazmıştı. 1923 yılında Prof. A. E. Şmidt'e ithaf edilen külliyyatta (el İskanderiya) *Sayram*¹ (tarihî-coğrafi deneme)

* *Sovetskoe Vostokovedenie, Cilt V. 1948 s. 313-321.*